

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 18 ja 45 a §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetussa laissa säädettyä valtion ja kuntien välistä kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannustenjakoa siten, että valtion osuutta korotetaan 28,06 prosentista 31,89 prosenttiin laskennallisista kustannuksista. Tällöin vastaavasti kuntien osuus kustannuksista alenee 71,94 prosentista 68,11 prosenttiin.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi tarkistetta-

vaksi säännöstä, joka koskee kunnan omahoitosuuden korottamista toimeentulotukimenojen vähenemisen perusteella. Maahanmuuttajan erityistuen toimeentulotukimenoja vähentävä vaikutus ehdotetaan otettavaksi huomioon tarkentuneiden laskelmien mukaisesti.

Esitys liittyy valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen ja se on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotetun lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2004 alusta.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Valtionosuusprosentin korottaminen

1.1.1. Valtionosuusprosentin nykyinen määräytyminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) 18 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon kustannustenjaon säilyttämisestä valtion ja kuntien välillä. Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset jakautuvat kuntien ja valtion kesken siten, että kuntien osuus tämän lain mukaan määräytyvistä kustannuksista on 71,94 prosenttia ja valtion osuus 28,06 prosenttia. Jos vuotuisen kustannustason muutos on kuntien valtionosuuslain (1147/1996) 3 §:n 2 kohdan perusteella päätetty joinakin vuosina ottaa huomioon vähemmästä kuin täydestä määrästä, otetaan tämä huomioon valtion ja kuntien vä-

lisessä kustannustenjaossa siten, että valtion osuus pienenee asianomaisten vuosien alennettua kustannustason tarkistusta vastaavasti.

Kustannustenjaossa otetaan edellä mainitun 18 §:n 2 momentin nojalla huomioon erityislakien mukaisten toimintojen järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset ja käyttökustannusten valtionosuus. Käyttökustannuksiin ei sisälly perustamishankkeiden kustannuksia, arvonlisäveron osuutta, laskennallisia korkoja ja poistoa, lainanhoitokustannuksia eikä muita vastaavia eriä. Kustannustenjako selvitetään pykälän 3 momentin nojalla joka neljäs vuosi.

1.1.2. Ansiotulojen verotuksen keventämisen kompensatio kunnille

Verotuksessa sovellettavan ansiotulovähennyksen korotus pienentää kuntien verotuloja vuodesta 2003 lukien merkittävästi. Verotulojen arvioidaan tällä perusteella vähenevän vuositasolla 113 000 000 eurolla. Päämi-

nisteri Vanhasen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti mahdolliset muutokset kuntien veropohjassa kompensoidaan kunnille täysimääräisesti. Valtionosuusprosenttia on jo tällä perusteella korotettu vuoden 2003 lisätaloussarvioesitykseen liittyen 1,05 prosenttiyksiköllä kuntien verotulojen pienenemisen kompensoimiseksi. Tätä korotusta koskeva lainmuutos on tullut voimaan syyskuun alusta 2003 ja sitä sovelletaan vuoden 2003 alusta lukien määräytyvään valtionosuuteen.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuusprosentti 28,06 on edelleen selvästi alempi kuin esimerkiksi opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusjärjestelmän 57 prosenttia. Vaikka valtionosuusjärjestelmät eivät ole perusteiltaan täysin vertailukelpoiset, on eroon kiinnitetty huomiota valtionosuusjärjestelmää koskevissa selvityksissä. Myös ikärakenteen muutokset ja erityisesti vanhimpien ikäryhmien kasvu lisäävät sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Käyttökustannusten valtionosuusprosentin korotuksen kautta tukea voidaan suunnata kunnille halutussa suhteessa asukasta kohden, jolloin verotulojen menetys voidaan korvata oikeudenmukaisella tavalla. Suoritettujen laskelmien perusteella valtionosuusprosentin korotuksen kautta tuki kohdentuisi kuntakohtaisesti suhteellisen hyvällä tarkkuudella verotulojen alenemista vastaavasti.

Ansiotulojen verotuksen keventämistä on tarkoitus jatkaa vuonna 2004 siten, että kuntien verotulojen arvioidaan vähenevän vuositasolla yhteensä 359 000 000 eurolla vuoden 2003 tilanteeseen verrattuna. Verotulojen menetykset ehdotetaan edellä mainitun periaatteen mukaisesti kompensoitavaksi kunnille täysimääräisesti valtionosuusprosenttia korottamalla. Edellä mainituin perustein tehty vuoden 2003 valtionosuuden lisäys 113 000 000 eurolla sisältyy vuoden 2004 valtionosuuksien laskennan perusteisiin, joista 1,8 prosentin suuruinen kustannustason tarkistus lasketaan. Näin ollen 2 000 000 euroa kompensatiosta toteutuu kustannustason tarkistuksen kautta vuonna 2004. Loppuosa kompensatiosta eli 357 000 000 euroa ehdotetaan vuonna 2004 toteutettavaksi korottamalla kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuusprosenttia 3,25 prosenttiyksiköllä.

1.1.3. Sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän toimivuuden turvaaminen

Valtioneuvosto asetti 13 päivänä syyskuuta 2001 kansallisen hankkeen terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi. Sen tehtävänä on tunnistaa ja arvioida terveyspalvelujärjestelmän nykyiset ja sitä uhkaavat ongelmat sekä laatia suunnitelma ja toimeenpano-ohjelma niiden poistamiseksi. Hankkeessa valmisteltu ehdotus terveyspalvelujärjestelmän kehittämiseksi luovutettiin 9 päivänä huhtikuuta 2002. Valtioneuvosto antoi edelleen 11 päivänä huhtikuuta 2002 periaatepäätöksen terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi. Tarkoituksena on myös, että valtioneuvosto päättää vuonna 2003 erillisestä Kansallisesta sosiaalialan kehittämishankkeesta.

Mainittujen kansallisten hankkeiden toimeenpano edellyttää sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmään kohdennettavan valtion rahoituksen lisäämistä. Lisävoimavaroja on tarkoituksenmukaista kohdentaa pääosin valtionosuusprosenttia korottamalla. Tällä perusteella kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuutta ehdotetaan vuonna 2004 lisättäväksi 53 464 000 eurolla, jolloin valtionosuusprosenttia ehdotetaan vastaavasti tällä perusteella korotettavaksi 0,49 prosenttiyksiköllä.

Edellä mainitun valtionosuusprosentin korotuksen lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuudet kasvavat vuonna 2004 sillä perusteella, että valtionosuuden perusteena olevissa kustannuksissa otetaan huomioon useita toiminnallisia muutoksia, joiden arvioidaan lisäävän kuntien kustannuksia. Nämä muutokset eivät kuitenkaan edellytä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamista.

1.1.4. Verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasausjärjestelmän uudistaminen

Vuonna 2002 toteutettu kuntien verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasausjärjestelmän uudistaminen vähentää valtion menoja vuosina 2002–2004. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valti-

onosuutta on vastaavasti korotettu 88 597 000 eurolla vuonna 2002. Tästä määrästä vajaat puolet kohdennettiin valtionosuusprosentin korottamiseen.

Valtionosuuksien tasausjärjestelmän uudistamisen arvioidaan vähentävän valtion menojä 92 507 000 eurolla vuonna 2004. Aiempaan laskentaperusteeseen arvioitu 3 910 000 euron lisäys ehdotetaan otettavaksi huomioon korottamalla valtionosuusprosenttia 0,03 prosenttiyksiköllä.

1.1.5. Perustamishankkeiden arvonlisäverokuittaus

Ennen vuotta 2002 vahvistettujen perustamishankkeiden valtionosuus maksetaan hankkeen valmistumiseen saakka arvonlisäverollisiin kustannuksiin. Vuosina 2002 ja 2003 on vastaavasti osa valtionosuuden lisäyksestä käytetty valtionosuuksiin sisältyvien arvonlisäverojen kuittamiseen. Vuonna 2003 kuittaukseen käytettiin 939 000 euroa.

Edellä tarkoitettujen perustamishankkeiden arvioidaan valmistuvan vuoden 2003 loppuun mennessä. Vastaavasti vuoden 2003 arvonlisäverokuittauksiin irrotettu 939 000 euron määrä ehdotetaan lisättäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuteen korottamalla valtionosuusprosenttia 0,01 prosenttiyksiköllä.

1.1.6. Syrjäytymisuhan alaisten lasten ja nuorten palveluihin irrotetun määrärahan palauttaminen valtionosuuteen

Syrjäytymisuhan alaisten lasten ja nuorten palveluihin irrotettiin vuoden 2003 valtionosuuden lisäyksestä kertaluonteisesti 5 000 000 euroa. Vastaava määrärahan osuus ehdotetaan vuonna 2004 palautettavaksi valtionosuuksiin. Tällä perusteella valtionosuusprosenttia ehdotetaan korotettavaksi 0,05 prosenttiyksiköllä.

1.1.7. Valtionosuusprosentin korottaminen yhteensä

Edellä mainittujen muutosten perusteella ehdotetaan kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuspro-

senttia korotettavaksi nykyisestä 28,06 prosentista yhteensä 3,83 prosenttiyksiköllä eli 31,89 prosenttiin. Tämä valtionosuusprosentin korottaminen merkitsee vuonna 2004 yhteensä 420 313 000 euron lisäystä kunnille maksettaviin valtionosuuksiin.

1.2. Kunnan omarahoitusosuuden korottaminen

Kuntien valtionosuuslain 4 §:n 1 momentin nojalla valtionosuustehtävien laajuuden ja laadun muutos otetaan huomioon vuosittaisissa valtionosuuden perusteissa, jos se aiheutuu esimerkiksi asianomaista valtionosuustehtävää koskevasta laista tai asetuksesta. Näin ollen esimerkiksi toimeentulotuen määräytymisperusteiden muutos vaikuttaa automaattisesti valtionosuuden määrään. Sen sijaan esimerkiksi asumistuen määräytymisperusteiden muutos ei vaikuta edellä mainitun pykälän nojalla välittömästi kuntien valtionosuuden määrään, vaikka sillä olisi tosiasiallisia vaikutuksia toimeentulotukimenojen tasoon.

Eräissä muutostilanteissa on kuitenkin pidetty tarpeellisena ottaa valtionosuuksissa huomioon myös sellainen kuntien toimeentulotukimenoja vähentävä vaikutus, joka perustuu muuhun kuin valtionosuustehtävää koskevaan lakiin tai asetukseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 45 a §:ssä on erityinen säännös kunnan omarahoitusosuuden korottamisesta toimeentulotukimenojen vähenemisen perusteella.

Vuoden 2003 lokakuun alusta voimaan tulevan maahanmuuttajan erityistuen toimeentulotukimenoja vähentävä vaikutus on otettu edellä mainitun säännöksen mukaisesti huomioon vähennyksenä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuden määrässä. Vuositasolla vähennyksen suuruudeksi on aiemmin arvioitu 13 923 000 euroa, jota vastaavasti omarahoitusosuutta tulisi nykyisen pykälän mukaan korottaa 2,69 eurolla vuodesta 2004. Tarkentuneiden laskelmien mukaisesti vähennyksen suuruus on kuitenkin vuositasolla 15 486 000 euroa. Tätä vastaavasti kunnan omarahoitusosuutta tulisi korottaa 2,99 eurolla vuodesta 2004 lukien. Muutos ehdotetaan toteutettavaksi tarkis-

tamalla edellä mainittua sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 45 a §:ää.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuusprosentin korottaminen yhteensä 3,83 prosenttiyksiköllä on otettu huomioon valtionosuuden mitoituksessa siten, että määrärahaa on korotettu yhteensä 420 313 000 eurolla. Tästä määrarahasta 357 000 000 euroa liittyy ansiotulojen verotuksen keventämisen aiheuttamien kuntien tulojen vähenemisen kompensointiin. Vastaavasti 53 464 000 euroa aiheutuu Kansalliseen terveydenhuollon hankkeeseen sekä Kansalliseen sosiaalialan kehittämishankkeeseen ja niiden toimeenpanoon liittyvästä määrärahatarpeesta, jonka perusteella valtionosuusprosenttia korotettaisiin 0,49 prosenttiyksiköllä. Lisäksi yhteensä 9 849 000 euroa aiheutuu edellä mainituin tavoin valtionosuuden korotuksesta 0,09 prosenttiyksiköllä.

Maahanmuuttajan erityistuen johdosta kuntien toimeentulotukimenojen arvioidaan alenevan vuodesta 2004 lukien vuosittain 15 486 000 eurolla. Vastaavasti kuntien omarahoitusosuutta ehdotetaan edellä mainituin tavoin korotettavaksi 2,99 eurolla kutakin kunnan asukasta kohden vuodesta 2004.

Varsinaisia valtionosuuden määräytymisperusteita ei ehdoteta muutettaviksi. Esityksen mukainen sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuteen osoitettava lisäpanostus kohdentuu nykyisten laskennallisten määräytymisperusteiden mukaisesti kunnille ilman sitovaa käyttötarkoituksen määrittelyä. Tarkoituksena on kuitenkin tiedottamalla ohjata kuntien päätöksentekoa siten, että valtionosuuden kautta saatavia lisävoimavaroja käytettäisiin kunnissa tosiasiallisesti niihin tarkoituksiin, jotka on mainittu edellä tässä esityksessä.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Esitys on käsitelty kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa.

4. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Esityksen mukainen valtionosuusprosentin korotus liittyy hallituksen esitykseen laiksi tuloverolain muuttamisesta ja hallituksen esitykseen vuoden 2004 veroasteikkolaiksi. Valtionosuusprosentin korottamisessa on myös otettu huomioon palvelusetelin käyttöönottoa vuonna 2004 koskeva lainsäädäntö, josta ehdotetaan annettavaksi erillinen hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta, laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 12 §:n muuttamisesta. Lisäksi valtionosuusprosentin suuruuteen vaikuttavat terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutusta koskevat työntekijän ja työnantajan velvollisuuksia täsmentävät säännökset, joista ehdotetaan annettavaksi erillinen hallituksen esitys laeiksi kansanterveystalain ja erikoissairaanhoidon lain 10 §:n muuttamisesta.

Jos viimeksi mainittuihin hallituksen esityksiin tehdään niiden käsittelyn aikana muutoksia, tulee ne ottaa huomioon myös käsiteltäessä tätä esitystä.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 18 ja 45 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 3 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (733/1992) 18 §:n 1 momentti ja 45 a §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 18 §:n 1 momentti laissa 661/2003 sekä 45 a §:n 1 momentin 3 kohta laissa 1187/2002, seuraavasti:

18 §

Kustannustenjaon säilyttäminen

Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset jakautuvat kuntien ja valtion kesken siten, että kuntien osuus tämän lain mukaan määräytyvistä kustannuksista on 68,11 prosenttia ja valtion osuus 31,89 prosenttia. Jos vuotuinen kustannustason muutos on kuntien valtionosuuslain 3 §:n 2 kohdan perusteella päätetty joinakin vuosina ottaa huomioon vähemmästä kuin täydestä määrästä, otetaan tämä huomioon valtion ja kuntien välisessä kustannustenjaossa siten, että valtion osuus pienenee asianomaisten vuosien alennettua kustannustason tarkistusta vastaavasti.

45 a §

Kunnan omarahoitusosuuden korottaminen

Edellä 17 §:ssä säädettyä kunnan omarahoitusosuutta asukasta kohden korotetaan seuraavasti:

3) maahanmuuttajan erityistuesta annetussa laissa (1192/2002) tarkoitettuun tukeen liittyvän toimeentulotukimenojen vähenemisen johdosta 0,67 eurolla vuonna 2003 ja 2,99 eurolla vuodesta 2004.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 16 päivänä syyskuuta 2003

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Peruspalveluministeri *Liisa Hyssälä*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 18 ja 45 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 3 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (733/1992) 18 §:n 1 momentti ja 45 a §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 18 §:n 1 momentti laissa 661/2003 sekä 45 a §:n 1 momentin 3 kohta laissa 1187/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

18 §

Kustannustenjaon säilyttäminen

Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset jakautuvat kuntien ja valtion kesken siten, että kuntien osuus tämän lain mukaan määräytyvistä kustannuksista on 71,94 prosenttia ja valtion osuus 28,06 prosenttia. Jos vuotuinen kustannustason muutos on kuntien valtionosuuslain 3 §:n 2 kohdan perusteella päätetty joinakin vuosina ottaa huomioon vähemmästä kuin täydestä määrästä, otetaan tämä huomioon valtion ja kuntien välisessä kustannustenjaossa siten, että valtion osuus pienenee asianomaisten vuosien alennettua kustannustason tarkistusta vastaavasti.

45 a §

Kunnan omarahoitusosuuden korottaminen

Edellä 17 §:ssä säädettyä kunnan omarahoitusosuutta asukasta kohden korotetaan seuraavasti:

Ehdotus

18 §

Kustannustenjaon säilyttäminen

Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset jakautuvat kuntien ja valtion kesken siten, että kuntien osuus tämän lain mukaan määräytyvistä kustannuksista on 68,11 prosenttia ja valtion osuus 31,89 prosenttia. Jos vuotuinen kustannustason muutos on kuntien valtionosuuslain 3 §:n 2 kohdan perusteella päätetty joinakin vuosina ottaa huomioon vähemmästä kuin täydestä määrästä, otetaan tämä huomioon valtion ja kuntien välisessä kustannustenjaossa siten, että valtion osuus pienenee asianomaisten vuosien alennettua kustannustason tarkistusta vastaavasti.

45 a §

Kunnan omarahoitusosuuden korottaminen

Edellä 17 §:ssä säädettyä kunnan omarahoitusosuutta asukasta kohden korotetaan seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3) maahanmuuttajan erityistuesta annetussa laissa (1192/2002) tarkoitettuun tukeen liittyvän toimeentulotukimenojen vähentämisen johdosta 0,67 eurolla vuonna 2003 ja 2,69 eurolla vuodesta 2004.

3) maahanmuuttajan erityistuesta annetussa laissa (1192/2002) tarkoitettuun tukeen liittyvän toimeentulotukimenojen vähentämisen johdosta 0,67 eurolla vuonna 2003 ja 2,99 eurolla vuodesta 2004.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .*